

Małgorzata Bogusz¹✉, Monika Wojcieszak²

¹Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, Poland

²Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Poland

ZAGRODY EDUKACYJNE JAKO PRZYKŁAD MARKOWEGO PRODUKTU TURYSTYKI WIEJSKIEJ

Abstrakt. Współcześnie turystyka jest jednym z najważniejszych działów gospodarki światowej, która charakteryzuje się dużą dynamiką rozwoju. Jest zarówno dziedziną działalności gospodarczej, jak i metodą kształtowania osobowości, sposobem poznawania świata, regeneracji sił fizycznych i psychicznych, rozwoju możliwości twórczych człowieka, a także jednym ze sposobów oddziaływań dydaktycznych. Zagrody edukacyjne są jednym z markowych produktów turystyki wiejskiej, które funkcjonują od 2011 roku w ramach Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych i pełnią funkcję edukacyjną. Celem opracowania było scharakteryzowanie zagród edukacyjnych w Polsce oraz przedstawienie za pomocą *case study* przykładów takich zagród edukacyjnych, które ze względu na oferowaną usługę, położenie oraz rozpoznawalność są zaliczane do markowych produktów turystyki wiejskiej, mogą posłużyć jako dobre praktyki, a także być inspiracją do rozwoju tego typu działalności na obszarach wiejskich.

Słowa kluczowe: gospodarstwa edukacyjne, produkt turystyczny, innowacja, produkt innowacyjny

WPROWADZENIE

W ostatnich latach liczba podróży turystycznych na całym świecie rośnie. Równocześnie coraz więcej jest zwolenników wypoczynku czynnego, w tym turystyki poznawczej. Wraz z tendencjami w turystyce i obserwowanym wzrostem znaczenia kapitału ludzkiego w gospodarce zaczyna się kształtować kolejna, nowa funkcja wsi i gospodarstwa wiejskiego – funkcja edukacyjna (Kmita-Dziasek, 2011). Jednym z przykładów zastosowania edukacji w turystyce wiejskiej są zagrody edukacyjne, które stanowią bardzo dobry przykład innowacyjnej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich Polski (Bogusz i Kania, 2016). Prowadzenie zagród edukacyjnych

jest szansą na dodatkowe dochody ludności wiejskiej. Bez zapewnienia między innymi takich dodatkowych źródeł dochodów część ludności rolniczej może porzucać swoje dotychczasowe zajęcie i poszukiwać innego sposobu zarobkowania (Satola i in., 2014).

Pojęcie gospodarstwa edukacyjnego wraz z jego identyfikacją rynkową w postaci nazwy „zagroda edukacyjna” zostało zdefiniowane w wyniku ogólnopolskiego projektu prowadzonego przez Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie, a zatwierdzone przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w listopadzie 2011 roku. Wdrożenie tego projektu zaowocowało utworzeniem Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych. Głównym powodem powstania zagród było

✉ dr Małgorzata Bogusz, Instytut Ekonomiczno-Społeczny, Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, Aleja Mickiewicza 21, 31-120 Kraków, Poland, e-mail: m.bogusz@ur.krakow.pl

poszukiwanie nowych motywacji dla rolników do kontynuowania działalności rolniczej oraz przekonanie, że gospodarstwo rolne ma unikatowy potencjał do prowadzenia atrakcyjnych zajęć edukacyjnych, wychodzących naprzeciw potrzebie przybliżenia globalnemu społeczeństwu pracy rolnika i źródeł pochodzenia żywności (Kmita-Dziasek, 2014; Kowalska i in., 2016; Sammel i Jęczmyk, 2012). Obecnie w Polsce, w ramach Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych, zarejestrowanych jest 245 zagród (Zagroda..., b.d.).

Jakość w turystyce wiąże się ściśle z produktem markowym. Marka służy odróżnieniu godnej zaufania, odpowiedniej, wyróżniającej obietnicy związanej z produktem od tych obietnic, które są związane z produktami konkurencji (Szczepanowski, 2012). Zagrody edukacyjne wraz z pakietami edukacyjnymi, które wpisują się w główne cele ich działalności, stają się markowymi produktami turystyki wiejskiej.

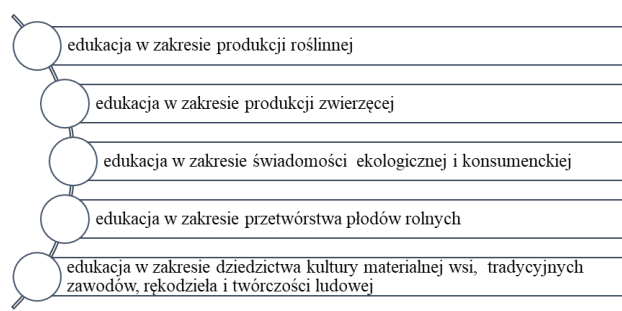
MATERIAŁY I METODY

Celem opracowania jest scharakteryzowanie zagród edukacyjnych w Polsce oraz przedstawienie za pomocą *case study* przykładów takich zagród edukacyjnych, które ze względu na oferowaną usługę, położenie oraz rozpoznawalność zaliczane są do markowych produktów turystyki wiejskiej, mogą posłużyć jako dobre praktyki, a także być inspiracją do rozwoju tego typu działalności na obszarach wiejskich. W pierwszej części opracowania przeprowadzono analizę 245 zagród wpisanych do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych, z podziałem na województwa. Dokonano oceny liczby programów edukacyjnych z podziałem według pakietów oraz zakresu tematycznego. Materiałem badawczym były dane wtórne zebrane ze strony zagrodaedukacyjna.pl. Analizę sytuacji przedstawiono w formie tabelarycznej i opisowej. W drugiej części scharakteryzowano gospodarstwa prowadzące działalność edukacyjną. Narzędziem badawczym był wywiad przeprowadzony z właścicielami. Metodą badawczą, która posłużyła do opisu zagród, było *case study*.

ZAGRODY EDUKACYJNE W POLSCE

Obecnie turystyka traktowana jest jako zjawisko o charakterze społecznym, budującym tożsamość danego miejsca (Sieczko, 2014). Jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym, a skutkiem jej rozwoju są efekty w wymiarze

społecznym, ekonomicznym oraz środowiskowym (Wojcieszak, 2017a). Analizy rynku turystycznego oraz bogata literatura wskazują, że turyści coraz częściej wybierają aktywny wypoczynek. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom, rynek turystyczny oferuje coraz bogatszą gamę innowacyjnych produktów turystycznych (Prus i in., 2017; Roman i in., 2017). Panasiuk (2014) wskazał, że istotne jest budowanie, tworzenie oraz promowanie innowacyjnych produktów, gdyż pełnią one kluczową rolę w rozwoju obszarów. W Polsce coraz większa liczba podmiotów oferuje tego typu produkty (Wojcieszak, 2017b; Balińska, 2010), ponieważ branża turystyczna potrzebuje innowacji (Bogusz i Kmita-Dziasek, 2015). Aby stworzyć innowacyjny produkt, potrzebne jest zaangażowanie wielu podmiotów samorządowych oraz prywatnych (Roman, 2014). Jednym z takich przykładów są właśnie zagrody edukacyjne (Bogusz i Kmita-Dziasek, 2015). Idea zagród edukacyjnych w Polsce to przede wszystkim promowanie tradycji oraz kultury ludowej, poznawanie polskich potraw oraz upowszechnienie idei edukacji w gospodarstwie rolnym. Jest to przedsięwzięcie podejmowane głównie na obszarach wiejskich przez mieszkańców wsi. Spełnia ono przynajmniej dwa cele edukacyjne (rys. 1).

Rys. 1. Cele zagród edukacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zagroda..., b.d.

Charakterystycznym aspektem obiektu, który chce zostać uznany za zagrodę edukacyjną, jest to, że powinien posiadać zwierzęta gospodarskie albo uprawy rolnicze przeznaczone do prezentacji dla grup dzieci oraz młodzieży przyjmowanych w ramach programów szkolnych lub udostępniane jako atrakcja turystyczna (Zagroda..., b.d.). W Polsce aktualnie działa 245 zagród edukacyjnych (tab. 1), które łącznie realizują 840

Tabela 1. Zestawienie zagród edukacyjnych w Polsce

Województwo	Liczba zagród edukacyjnych	Liczba realizowanych programów edukacyjnych
dolnośląskie	32	107
kujawsko-pomorskie	9	29
lubelskie	11	36
lubuskie	7	21
łódzkie	10	28
małopolskie	25	93
mazowieckie	24	102
opolskie	12	39
podkarpackie	15	39
podlaskie	10	48
pomorskie	20	73
śląskie	18	47
świętokrzyskie	17	43
warmińsko-mazurskie	14	61
wielkopolskie	14	51
zachodniopomorskie	7	23
SUMA	245	840

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zagroda..., b.d.

Tabela 2. Oferta tematyczna zajęć w zagrodach edukacyjnych

Oferta tematyczna (pakiet)	Liczba gospodarstw	Zakres tematyczny (przykłady)
Rolnictwo i zajęcia gospodarskie	207	pasieki pszczół, kozy, konie, owce, zioła, kiszanie kapusty, pyry, lawenda, wpędzania, wełna, wiklina, gęsi, kaczki, trzoda chlewna, krowy
Przetwórstwo produktów spożywczych	94	zioła, ziemniaki, miód, kielbasa, kiszona kapusta, owoce, warzywa, przetwory, sery, chleb, jajka, mleko
Tradycyjna żywność	201	ziemniaki, miód, kielbasa, kiszona kapusta, owoce, warzywa, przetwory, sery, chleb, jajka, mleko
Kuchnia domowa	182	wędzona kielbasa, miód, chleb, warzywa, przetwory, sery, chleb, jajka, mleko, ziemniaki, miód, kielbasa, kiszona kapusta, owoce
Rękodzieło artystyczne	149	malowanie, tkanie, wyplatanie, szycie, wyszywanie, pędzenie wółna, wylepianie, wikliniarstwo, gotowanie, pieczenie, malowanie woskiem
Ginące zawody	134	kowal, szew, tkacz, zielarz, garncarz, pszczelarz, rybak, pasterz, młynarz, sadownik, ogrodnik
Zwyczaj i obrzędy	129	dożynki, Noc Kupały, Dni ziemniaka, Lany Poniedziałek, Podkoziołek
Edukacja regionalna	245	hodowla zwierząt, uprawa owoców i warzyw, nauka pieczenia chleba i robienia domowych przetworów, nauka szycia, wyszywania, tkania, malowania, dekorowania
Ekologia	245	budowanie świadomości znaczenia przyrody jako dobra społecznego poprzez warsztaty, pokazy, questingi wiejskie
Przyroda	245	
Zajęcia sportowe	215	alpakatrekking leśny, gvesting, siatkówka, gra w „dwa ognie”
Zajęcia rekreacyjne	245	podchody, gry i zabawy wiejskie, spacer, jazda rowerem, bieganie, pływanie, gotowanie, jazda konna

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zagroda..., b.d.

pakietów edukacyjnych w obrębie dwunastu obszarów tematycznych.

Najwięcej zagród edukacyjnych zlokalizowanych jest w województwach dolnośląskim (13,06%), małopolskim (10,20%), mazowieckim (9,79%) oraz pomorskim (8,26%). Zaledwie po 7 zagród edukacyjnych znajdowało się w województwie zachodniopomorskim oraz lubuskim. Pod względem liczby realizowanych programów edukacyjnych najaktywniejsze są zagrody zlokalizowane na terenie województwa dolnośląskiego (107 zagród, co stanowi 12,73% wszystkich realizowanych programów), a następnie zagrody z mazowieckiego (102 programy edukacyjne) oraz Małopolski (93 programy). Co istotne, województwa, które odznaczają się najmniejszą liczbą zagród, oferują ponad 20 programów edukacyjnych. Programy edukacyjne dotyczą następujących dwunastu tematów: rolnictwo i zajęcia gospodarskie, przetwórstwo produktów spożywczych, tradycyjna żywność, kuchnia domowa, rękodzieło artystyczne, ginące zawody, zwyczaje i obrzędy, edukacja regionalna, ekologia, przyroda, zajęcia sportowe oraz zajęcia rekreacyjne. W tabeli 2 przedstawiono obszary tematyczne oraz liczbę gospodarstw w ramach określonych pakietów.

Na podstawie przeprowadzonej analizy dotyczącej zagród edukacyjnych można zauważyć, że wszystkie zagrody oferują swoim gościom zajęcia rekreacyjne, sportowe, edukacyjne i kontakt z przyrodą oraz starają się przybliżyć znaczenie ekologii we współczesnym świecie. Około 200 zagród oferuje tradycyjną żywność oraz kuchnię domową, natomiast zaledwie 94 zagrody sprzedają gościom przetworzone produkty. Można przypuszczać, że wynika to z niejasnych regulacji prawnych dotyczących sprzedaży bezpośredniej produktów przetworzonych. Celem ponad 100 zagród jest prezentowanie zanikających już zawodów, takich jak np. garncarz, kowal czy szewc.

Beneficjentami tych ofert mogą być dzieci w wieku przedszkolnym, szkolnym (szkoła podstawowa), młodzież w wieku szkolnym (gimnazjum, szkoła średnia, studenci), osoby dorosłe, dzieci i młodzież bez opieki dorosłych oraz osoby starsze.

ZAGRODA EDUKACYJNA – CASE STUDY

Gospodarstwo ekologiczno-agroturystyczne „Pszczółki” zlokalizowane jest w województwie małopolskim, w gminie Pałecznicza, w sąsiedztwie stawów rybnych o łącznej powierzchni 4 ha. Otoczenie działki stanowią sad owocowy i ogród warzywny, w którym znajdują się pasieka i dom pszczelarza. W starym dworku znajdują się galerie obrazów i makieta bitwy pod Racławicami. Gospodarstwo to promuje aktywny styl życia i rozwija nawyk zdrowego odżywiania. Właściciele nastawieni są na promowanie wśród gości piękna i bogactwa przyrody, poznanie tradycji i obyczajów regionu (Zagroda..., b.d.).

Gospodarstwo rozpoczęło swoją działalność od zmiany z systemu konwencjonalnego na ekologiczny. Właściciele postawili na certyfikowaną produkcję ekologiczną, która stała się zaczątkiem wielofunkcyjnej działalności. Następnie pojawił się pomysł na prowadzenie agroturystyki. Sprzyjało temu otoczenie przyrodniczo-kulturowe tych terenów oraz predyspozycje właścicieli. Kolejnym etapem rozwoju była działalność edukacyjna, która zawoocowała wpisaniem gospodarstwa do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych. Jednak właściciele na tym nie poprzestali i otworzyli ekosklep ze zdrową żywnością. Ostatnim jak do tej pory etapem było stworzenie Fundacji „Pszczółki”, promującej młodzież z lokalnej społeczności oraz dziedzictwo województwa małopolskiego przez realizację różnego rodzaju projektów.

Gospodarstwo jest niewielkie obszarowo, dlatego działalność rolnicza nie mogłaby być jedynym ani głównym źródłem dochodu, nawet w przypadku nastawienia na jednokierunkową specjalizację produkcji. Położenie gospodarstwa na terenie województwa małopolskiego, które charakteryzuje się rozdrobnieniem agrarnym, ale też bogatym dziedzictwem przyrodniczo-kulturowym, sprzyja rozwijaniu działalności wielofunkcyjnej (Marcysiak i Prus, 2017). Aby utrzymać gospodarstwo, właściciele postanowili pójść w kierunku działalności turystycznej, wykorzystując różne usługi towarzyszące – w tym warsztaty edukacyjne, żywność ekologiczną czy też własną pasiekę.

Aby taka działalność była dobrze prowadzona i stale rozwijana, potrzeba odpowiednich osób. Liderem, który prowadzi tę działalność wspólnie ze swoją rodziną, jest pani Agnieszka, która przyciąga turystów swoim optymizmem, kreatywnością i gościnnością. Jak wynika z przeprowadzonego z nią wywiadu, goście chętnie tu wracają oraz polecają to miejsce innym.

W gospodarstwie oferowane są (www.zagrodaedukacyjna.pl 2018):

- oferta agroturystyczna dla gości, która zakłada nocleg z wyżywieniem całodziennym (10 miejsc noclegowych)
- atrakcje dla gości, takie jak:
  - jednodniowe wycieczki
  - imprezy okolicznościowe
  - imprezy integracyjne
  - szkolenia
  - imprezy z ogniskiem i grillem
  - degustacja domowych specjałów kuchni staropolskiej i kuchni makrobiotycznej.

Do dyspozycji gości jest salon odnowy biologicznej oraz specjały lokalnej kuchni przygotowywane przez właścicieli.

W ramach działalności edukacyjnej gospodarstwo prowadzi 7 pakietów edukacyjnych, skierowanych przede wszystkim do dzieci (www.zagrodaedukacyjna.pl 2018):

- „Śliwka”
- „Zagroda zwierząt”
- „Darcie pierza”
- „Życie rodziny pszczoły w ciągu roku”
- „Wędkowanie”
- „Ekologiczny ogródek – świeże jedzenie z ogrodu”
- „Chleb na zakwasie – prawdziwy smak tradycji”

Ponadto w ekosklepie oferowane są drobne pamiątki i świeże produkty z gospodarstwa.

Należy podkreślić, iż działalność została sfinansowana z własnych oszczędności. Jest ona promowana przez własną stronę internetową oraz stronę Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych. Warto zauważyć, że pani Agnieszka współpracuje z wieloma instytucjami i chętnie bierze udział w promowaniu swojej działalności na różnych targach oraz imprezach regionalnych. Dzięki działaniom promocyjnym, a także jakości oferowanych usług działalność ta cały czas się rozwija. Obecnie sytuacja dochodowa gospodarstwa jest dobra, głównie za sprawą wielofunkcyjnego charakteru prowadzonej działalności. Tego typu działalność ma sens, jeśli oferuje wiele atrakcji. Zdaniem pani Agnieszki ważne jest, aby wybrać dla swojej działalności odpowiednią grupę klientów i przygotować ofertę pod kątem ich potrzeb. Działalność edukacyjna połączona z agroturystyką oraz produktami ekologicznymi jest na pewno bardzo dobrą formą wykorzystania wszystkich dostępnych dóbr. Najważniejsze, aby wszystkie elementy tworzyły jedną całość i wzajemnie się uzupełniały, a nie wykluczały.

PODSUMOWANIE

Obecnie w Polsce działalność agroturystyczna jest na tyle rozwinięta, a konkurencja tak duża, że trzeba oferować dodatkowe atrakcje, aby przyciągnąć klientów. Od kilku lat na obszarach wiejskich promowana jest działalność edukacyjna. Stanowi ona swego rodzaju innowację w zakresie przekazywania, przede wszystkim dzieciom, tradycji i kultury danego regionu bezpośrednio w gospodarstwie u rolnika. Tego typu gospodarstwa często łączą ze sobą wiele działalności, podobnie jak zaprezentowane gospodarstwo „Pszczółki”.

Analizując działalność wielu zagród edukacyjnych¹, stwierdzono, że dla tego typu działalności najważniejsze jest wykorzystanie produktów z własnego gospodarstwa, promowanie zdrowego stylu życia i ekologii, a także przekazywanie historii oraz tradycji swoim gościom, szczególnie tym najmłodszym.

Właściciele kładą nacisk na wiarygodność, na to, aby ich oferta była najwyższej jakości, co w konsekwencji prowadzi do tworzenia wśród zagród edukacyjnych

takich obiektów, które po kilku czy kilkunastu latach działalności stają się markowymi produktami turystyki wiejskiej, wzorem oraz inspiracją dla innych.

O tym, jak popularne stają się zagrody edukacyjne, świadczyć może stale rosnąca ich liczba. Obecnie (w roku 2018) działa 245 zarejestrowanych zagród. Dla porównania w 2017 roku było ich 232 (Kmita-Dziasek i Bogusz, 2017). Świadczy to z całą pewnością o potrzebie funkcjonowania takiej oferty na rynku usług turystycznych i edukacyjnych.

LITERATURA

- Balińska, A. (2010). Konkurencyjność produktu turystyki wiejskiej w opinii turystów. *Acta Sci. Pol. Oecon.*, 9, 5–14.
- Bogusz, M., Kania, J. (2016). Zagrody edukacyjne jako przykład innowacyjnej przedsiębiorczości. W: J. Uglis, A. Jęczynek, J. Maćkowiak (red.), *Turystyka wiejska – Zagadnienia Ekonomiczne i Marketingowe*. Poznań: Wyd. UP.
- Bogusz, M., Kmita-Dziasek, E. (2015). Zagrody edukacyjne jako przykład innowacyjnej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. W: W. Kamińska (red.), *Innowacyjność w turystyce wiejskiej a nowe możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich*. Warszawa: PAN, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.
- Kmita-Dziasek, E. (2011). Agroturystyczne gospodarstwa edukacyjne – idee i dobre przykłady (s. 1–11). Kraków: CDR w Brwinowie Oddział w Krakowie.
- Kmita-Dziasek, E. (2014). Organizacja i funkcjonowanie Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych. Materiały informacyjne. II Ogólnopolski Zlot Zagród Edukacyjnych. Kraków: Centrum Doradztwa Rolniczego.
- Kmita-Dziasek E. (2015). Wprowadzenie do zagadnień edukacji w gospodarstwie rolnym. Europejski Fundusz Rolny na Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie (s. 8–15). Kraków: MRiRW, FAPA.
- Kmita-Dziasek, E., Bogusz, M. (2017). Networking wiejskiej przedsiębiorczości na przykładzie Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych. W: Wojciechowska J. (red.), *Sieci współpracy w turystyce wiejskiej. Stan obecny i nowe wyzwania* (s. 116–134). Kraków–Łódź: Wyd. KSOW.
- Kowalska, M., Knapik, W., Bogusz, M. (2016). Farm Education as a Component of Sustainable Development in Selected Countries of the European Union. *Probl. Ekorozw. – Probl. Sust. Dev.*, 11(2), 81–88.
- Marcysiak, T., Prus, P. (2017). Life strategies of rural inhabitants of unfixed economic function. *Proceedings of the 26th International Scientific Conference Agrarian Perspectives XXVI “Competitiveness of European Agriculture and*

¹ W 2014 oraz 2015 roku Uniwersytet Rolniczy w Krakowie wraz z Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie prowadził badania, gdzie grupą docelową były zagrody edukacyjne na terenie całego kraju. Autorki niniejszego opracowania uczestniczyły w tych pracach.

- Food Sectors” (s. 212–218). Praga: Czech University of Life Sciences Prague, Faculty of Economics and Management.
- Panasiuk, A. (2014). Rynek turystyczny. Studium strukturalne. Warszawa: Wyd. Difin.
- Prus, P., Roman, M., Ramczykowska, A. (2017). Czynniki przyrodniczo-rolnicze i ekonomiczne determinujące rozwój agroturystyki w Powiecie Kościerskim. *Zesz. Nauk. Wyż. Szk. Ekon.-Społ. Ostroł.*, 3(26), 96–107.
- Roman, M. (2014). Znaczenie innowacji w funkcjonowaniu sektora turystycznego-podejście teoretyczne i praktyczne. *Zesz. Nauk. Uniw. Szczec. Ekon. Probl. Tur.*, 1(25), 115–128.
- Roman, M., Prus, P., Ramczykowska, A. (2017). Agritourism as a form of income diversification on farms in Kościerski District. Warszawa: *Rocz. Nauk. SERiA*, 19(1), 151–157. DOI: 10.5604/01.3001.0009.8357.
- Sammel, A., Jęczynek, A. (2012). Usługi edukacyjne w gospodarstwach agroturystycznych zrzeszonych w sieci „Zagroda Edukacyjna”. *Zesz. Nauk. Uniw. Szczec. Ekon. Probl. Usług*, 95, 389–398.
- Satola, L., Wojewodzik, T., Dacko, M. (2014). Do divestments and investments determine farm development? *Bulg. J. Agric. Sci.*, 20(6), 1281–1288.
- Sieczko, A. (2014). Produkty tradycyjne i regionalne w promocji regionów. *Tur. Rozw. Region.*, 2, 79–89.
- Szczepanowski, A. E. (2012). Markowe produkty turystyczne (s. 59–73). Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Wojcieszak, M. (2017a). Innowacyjne produkty turystyczne na obszarze metropolitalnym Krakowa – próba charakterystyki. *Zesz. Nauk. PTE Zielon. Górz.*, 6, 165–178.
- Wojcieszak, M. (2017b). Uwarunkowania rozwoju turystyki przyrodniczej na obszarach metropolitalnych i jego efekty ekonomiczne. Poznań: Wyd. UP.
- Zagroda edukacyjna (b.d.). Pobrano 14 kwietnia 2018 z: <https://www.zagroda-edukacyjna.pl/>

EDUCATIONAL FARMS AS AN EXAMPLE OF A BRANDED PRODUCT OF RURAL TOURISM

Abstract. Nowadays, tourism is one of the most important sectors of the global economy which undergoes rapid development. More than just a business activity, tourism also means personal development, exploring the world, physical and mental recovery, and development of human creativity. It has an educational dimension, too. Educational farms are one of the “branded products of rural tourism” established in 2011 as part of the Polish Educational Farms Network which have an educational function. The purpose of this study was to characterize Polish educational farms and, based on a case study, to provide examples of educational farms which (due to their services, location and recognition) are a “branded product of rural tourism” and may therefore serve as best practices while driving the development of similar rural activities.

Keywords: educational farms, tourist product, innovation, innovative product